

PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASI BİREYLERİN STRESLE BAŞA ÇIKMA STRATEJİLERİNİN YORDAYICISI MIDIR?

Melek Kalkan*

Hatice Epli Koç**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı psikolojik doğum sırası ile stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Çalışmaya Ondokuz Mayıs Üniversitesinde öğrenim gören 436 öğrenci katılmıştır. Araştırma verileri White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri (PDSE) ve Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde çoklu doğrusal regresyon analizi ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Analiz sonuçları, Büyük Çocuk Psikolojik Doğum Sırasının, Kendine Güvenli yaklaşım (KGY), İyimser Yaklaşım (İY), Sosyal Destek Arama (SDA), Çaresiz Yaklaşım (ÇY) ve Boyun Eğici Yaklaşım (BEY) ile anlamlı bir ilişkisi olduğunu göstermektedir. Ortanca Çocuk Psikolojik Doğum Sırası ise KGY, İY, SDA, ÇY ve BEY ile anlamlı ilişki göstermektedir. Küçük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası ile KGY, İY ve BEY arasında anlamlı bir ilişki görülmektedir. Tek Çocuk Psikolojik Doğum Sırası'nın ise KGY, İY, ÇY ve BEY ile anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Ayrıca çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları, büyük çocuk, ortanca çocuk ve küçük çocuk psikolojik doğum sırasının, stresle başa çıkma stratejilerini yordadığını göstermiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Doğum sırası, psikolojik doğum sırası, stresle başa çıkma stratejileri

ABSTRACT

The aim of this study was to examine the relationships between psychological birth order positions and coping styles with stress. A total of 436 university students from Ondokuz Mayıs University were participated in the study. The White-Campbell Psychological Birth Order Inventory (PBOI) and Coping Styles with Stress Scale were used to collect data. Multiple linear regression analysis and Pearson Moment Correlations were used to analyze the data. The results of this analysis show that the PBOI First Scale was significantly correlated with (Self-Confidence Approach) SCA, (Optimistic Approach) OA, (Helplessness Approach) HA, (Submissiveness Approach) SA, and (Social Support Approach) SSA. The PBOI Middle Scale was correlated with the SCA, OA, SSA HA, and SA. The PBOI Young Scale scores were significantly correlated with SCA, OA, and SA. The PBOI Only Scale was significantly correlated with SCA, OA, HA, and SA. Furthermore, the results of multiple linear regression analyses indicated that psychologically first, middle and young positions predict stress coping.

KEY WORDS: Birth order, psychological birth order, coping styles with stress

* Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü PDR Anabilim Dalı

** Araş. Gör. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü PDR Anabilim Dalı

Psikolojik Doğum Sırası Bireylerin Stresle Başa Çıkma Stratejilerinin Yordayıcısı mıdır?

Stres kavramının yaşamın her alanında yer alması, stresin ne olduğu ve nasıl başa çıkılacağına ilişkin çalışmaların artmasına neden olmuştur. Bu konudaki bilimsel çalışmalar sosyoloji, antropoloji, psikoloji, fizyoloji, endokrinoloji ve tıp gibi çeşitli alanlar tarafından desteklenirken, genel olarak temel iki perspektif içerisinde gelişmiştir. Bunlardan birincisi fizyolojik ve endokrinolojik araştırmalara dayanan biyolojik perspektifli çalışmalar, diğeri ise psikolojik perspektifli çalışmalardır (Fleming, Baum ve Singer, 1984). Buna göre stres bir taraftan “organizmanın dengesini bozan uyarılar” olarak tanımlanırken (Köknel, 1998), diğer taraftan “kişinin iyilik halini tehlikeye sokan, kapasitesini azaltan, zorlayıcı durumlar” olarak tanımlanmıştır (Lazarus ve Folkman, 1984). Genel olarak, organizmanın fiziksel ve ruhsal sınırlarının zorlanması ve tehdit edilmesiyle ortaya çıkan; çevresel gerilimler, baskı ve zorlamalara karşı insan bedeninin verdiği fiziksel, ruhsal ve heyecansal tepkiler olarak tanımlanabilir (Greenberg, 1984).

Günümüzde stres araştırmalarının alanı genişlemiş, bir kısım araştırmalar stresin zararları üzerinde bilgi üretirken; bir kısmı da stresle nasıl başa çıkılabileceğini ve nasıl bireyin yararına çalışacak, denetlenebilir bir süreç haline getirilebileceğini göstermeye çalışmaktadır (Şahin, 1994). Ülkemizde de son yıllarda yapılan stres araştırmalarına bakıldığında, stresle nasıl başa çıkılacağına ilişkin araştırmaların arttığı gözlenmektedir (Özer, 2001; Türküm, 2001; Ercan, 2002; Aydın, 2003; Akgün, 2004; Odacı ve Kalkan, 2004; Epli-Koç, 2006; Türküm, 2007). Modern stres teorilerinde başa çıkma kavramı genellikle strese verilen tepkilerdeki kişisel farklılıklar üzerine inşa edilmiştir (Burns ve D’Zurilla, 1999). Bu bağlamda, kişilik özelliklerinin başa çıkma stratejilerini etkilediğine yönelik çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Parkes, 1986; Compas, Forsythe ve Wagner, 1988; Hahn, 2000).

Bireyin yaşam biçimini ve kişilik özelliklerini belirleyen önemli değişkenlerden biri “doğum sırası”dır. Kişilik gelişiminde doğum sırasının etkisini ilk vurgulayan, Bireysel Psikolojinin kurucusu Alfred Adler’dir. Adler’e göre gerçek doğum sırası (actual birth order), ailedeki bir konumdur ve çocuğun aile içinde kardeşler arasındaki dünyaya geliş sırasını gösterir. Çocukların ileriki yaşamlarında belirleyici özelliklere sahip pozisyonlara (ilk çocuk, ortanca çocuk, son çocuk ve tek çocuk) işaret eden doğum sırası geçmiş deneyimlerle ilişkili belirli özelliklere sahiptir. Her pozisyonun görevleri vardır ve yetişkinlikteki özellikler, bu görevlerin çocukluk döneminde nasıl yerine getirildiğini yansıtır (Shulman ve Mosak, 1977; Lawson ve Brossart, 2004).

Adler, aynı ailedeki çocukların, aynı çevre içinde doğmadıklarını, ikinci doğan çocuğun ilk çocuktan farklı bir psikolojik ortama geldiğini belirtmektedir. Bu durum, gerçek doğum sırasının yanı sıra psikolojik doğum sırasının (psychological birth order) önemini ortaya koymaktadır (Stewart, 2004). Psikolojik doğum sırası, bireyin aile içinde kendisini algılayışı ve buna göre kendisini konumlandırmasıdır. Diğer bir ifadeyle, algılanan pozisyon, çocuğun gerçek doğum sırası olmayabilir. Lohman, Lohman ve Christensen (1985) psikolojik doğum sırası ve gerçek doğum sırasının aynı şey olmadığını belirtirken, Campbell, White ve Stewart (1991), bu iki değişken arasında mükemmel olmayan bir ilişki olduğunu, bireyin kişilik gelişiminde psikolojik doğum sırasının gerçek doğum sırasından daha önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Çoğunlukla bireyin benlik algısıyla da yakından ilişkili olan ailedeki psikolojik pozisyon, bireylerin yaşam biçiminin oluşmasında önemli bir aile dinamiğidir (Gfroerer, Gfroerer, Curlette, White ve Kern, 2003). Psikolojik doğum sırası, bireyin geçmişle ilişkili olarak aile ilişkilerini tanımlamasının yanı sıra, şimdiki yaşam amaçları ve kişiler arası ilişki tarzı hakkında da dolaylı olarak bilgi verir (Stewart ve Campbell, 1998). Ayrıca bireyin tutumlarının ve davranış stillerinin belirlenmesinde de

psikolojik doğum sırası etkilidir (Manaster, 1977). Bu konuda yapılan araştırmalar teorik olarak birbiriyle tutarlı sonuçlar ortaya koymaktadır. Melillo (1983)'nin doktora yapan kadınlar üzerinde yaptığı araştırmada psikolojik doğum sırası tek çocuk ve ilk çocuk olanlar daha çok başarı odaklı bulunurken, başka bir araştırmada doğru-yanlış ve davranış standartları geliştirme ve başarı yönelimli olmada psikolojik olarak ilk çocuk olanların yer aldığı görülmektedir. Ayrıca ilk doğanlar diğerlerine göre kendilerini sosyal olarak daha çekici özelliklere sahip bulmaktadırlar (Lohman, Lohman ve Christensen, 1985). Stewart, Stewart ve Campbell (2001)'in araştırmasında ise psikolojik doğum sırası ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Buna göre büyük çocuk psikolojik doğum sırası ile dürtülerini kontrol edememe arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunurken, düzenli olma, başarı yönelimi ve baskın olma arasında pozitif yönde ilişki görülmektedir. Ortanca çocuk psikolojik doğum sırası birleştirici olma, sentezcilik ve düşük dürtü kontrolü ile ilişkiliyken, küçük çocuk psikolojik doğum sırası da birleştirici ve anlayışlı olma ve kaçınma davranışlarıyla ilişkili bulunmuştur. Tek çocuk psikolojik doğum sırası ise savunmacılık, özerklik ve başarı yönelimli olma ile ilişkili görülmektedir. Ayrıca büyük çocukların öz-saygılarının daha yüksek olduğu, küçük çocukların diğerlerine göre daha dıştan denetimli oldukları, tek çocukların ise ebeveyn koruması ve kaygısı altında yetiştirildiklerinden özgüvenlerinin daha düşük olduğu belirtilmektedir (Stewart, 2004).

Yukarıda verilen araştırmalarda da görüldüğü gibi bireylerin psikolojik doğum sırasına göre sergiledikleri özelliklerin, onların yaşam güçlükleri karşısında gösterdikleri tutum ve davranışlarla, güçlüklerle başa çıkma stilleriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Çünkü araştırmalar, bireylerin kullandıkları başa çıkma stilleri ile öz-yeterlik (Parkes, 1984), öz-güven (Holahan ve Moos, 1987), öz-saygı (Jerusalem ve Schwarzer, 1989), denetim odağı (Fleishman, 1984), içedönüklük-

dışadönüklük (Hart, Wearing ve Headey, 1995) gibi özelliklerle ilişki ortaya koymaktadır. Pilkington, White ve Matheny (1997)'nin psikolojik doğum sırası ve stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalarında da, aile desteği, arkadaş kabulü ve sosyal güven boyutlarında büyük çocukların diğerlerine göre daha yüksek puan aldıkları, en düşük puanı ise ortanca çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olanların aldığı görülmektedir. Araştırmacılar, bu durumu büyük çocukların öz-saygılarının yüksekliği ve ortanca olanların öz-saygılarının düşüklüğü ve engellenmeleriyle açıklamaktadırlar. Bu sebeple ailelerle kurulacak psikolojik yardım ilişkisinde, çocuklarının güçlüklerle stresle başa çıkmada işlevsel yollar ve stratejiler geliştirebilecekleri bir aile atmosferi yaratabilmeleri konusunda destek sağlanmalıdır. Psikolojik doğum sırası, ailedeki bireylerin tutum ve yaklaşımlarıyla şekillendiğinden, tüm çocukların öz-saygı, öz-güven, öz-yeterlik gibi özelliklere sahip olacağı ve dolayısıyla da sağlıklı çözüm yollarını ve başa çıkma stratejilerini yalnızca belirli psikolojik doğum sırasına sahip bireylerin değil, ailedeki tüm bireylerin kullanabileceği bir ortam oluşturulmalıdır.

Yukarıda yapılan açıklamalar dikkate alındığında, psikolojik doğum sırasının, bireyin stresle başa çıkma stratejilerini etkileyen önemli bir değişken olduğu düşünülmektedir. Bu konuda ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında, stresle başa çıkma ve ailesel değişkenler (ebeveyn tutumları, gerçek doğum sırası vb.) arasındaki ilişkinin araştırıldığı görülmektedir (Aysan, 1988; Akbağ, 2000; Özer, 2001; Çiftçi, 2002; Ercan, 2002). Psikolojik doğum sırası ve stresle başa çıkma arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Bu sebeple, bu çalışmanın amacı psikolojik doğum sırasının bireylerin stresle başa çıkma stratejilerini etkileyip etkilemediğini araştırmaktır. Buna dayalı olarak araştırmada şu sorulara yanıt aranmaktadır: (1) Bireylerin gerçek doğum sıraları ile psikolojik doğum sıraları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? (2) Birey-

lerin psikolojik doğum sırası ile stresle başa çıkma stratejileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? (3) Psikolojik doğum sırası stresle başa çıkma stratejilerinin anlamlı bir yordayıcısı mıdır? (4) Bireylerin gerçek doğum sırasına göre stresle başa çıkma stratejileri anlamlı fark göstermekte midir?

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini 2006-2007 öğretim yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesinin çeşitli fakülte-lerinde öğrenim gören ve seçkisiz seçim örnekleme yöntemiyle seçilen 436 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin 208’u kız, 228’i erkektir. Kız öğrencilerin yaş ortalaması 19.88 (SS=1.65), erkek öğrencilerin yaş ortalaması ise 20.31 (SS=2.12)’dir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplamada iki araç kullanılmıştır. Bireylerin psikolojik doğum sıralarını belirlemede “Psikolojik Doğum Sırası Envanteri”, stresle başa çıkma stratejilerini belirlemede ise “Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği”nden yararlanılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin demografik özelliklerine ilişkin bilgiler ise “Kişisel Bilgi Formu” ile toplanmıştır.

Psikolojik Doğum Sırası Envanteri (PDSE)

Campbell, White and Stewart (1991) tarafından geliştirilen ölçek, Kalkan (2005) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. PDSE, “Büyük Çocuk”, “Ortanca Çocuk”, “Küçük Çocuk” ve “Tek Çocuk” olmak üzere dört alt ölçekten oluşmaktadır. Envanter maddeleri “ailemdeki diğer kişilere göre, bana daha az adil davranırdı”, “aile üyelerim üzerime titrerlerdi” şeklindedir. PDSE’nin geçerlik çalışmasında yapı geçerliği ve kapsam geçerliği kullanılmıştır. Kapsam geçerliği için uzman kanısına başvurulmuştur. Psikolojik danışma ve psikiyatri alanında doktora derecesine sahip dört uzman

tarafından maddeler incelenmiş ve uygunluğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Envanterin yapı geçerliği için faktör analizi yapılmıştır. Buna göre, kadınlar için varyansın %49.85’ini açıklayan dört faktör ve erkekler için varyansın %50.27’sini açıklayan dört faktör belirlenmiştir. PDSE’nin güvenilirliği test-tekrar test ve iç tutarlık yöntemleriyle hesaplanmıştır. Envanter 52 kişiye dört hafta arayla iki kez uygulanmıştır. İki uygulama -17.28 Td75.42

SBTÖ'nün psikolojik sorun belirtileriyle ilişkileri, çeşitli kişilik boyutları, durumsal değişkenlerle ilişkileri ve farklı ölçümlere göre ayrılmış karşıt grup karşılaştırmaları üzerinde durulmuştur. SBTÖ'nün psikolojik sorun belirtileriyle ilişkileri SDA dışındaki tüm alt ölçekler üç çalışmada da çeşitli belirti ölçümleri ile beklenen yönlerde ve anlamlı ilişki içinde olduğu görülmüştür. Örneğin; KGY alt ölçeği, depresyon ($r = -.26, p < .001$), anksiyete ($r = -.12, p < .001$) ve hostilite ($r = -.14, p < .001$) ile anlamlı negatif korelasyon verirken; ÇY alt ölçeği bu belirtilerle $r = .23$ ($p < .001$) ve $r = .53$ ($p < .001$) arasında değişen anlamlı ilişkiler göstermiştir. Son olarak Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği'nin geçerliğini araştırmak üzere Karşıt Grup Karşılaştırmaları'nı incelemek için stresle başa çıkma dereceleri değişen dört farklı grup oluşturulmuş ve SBTÖ Alt Ölçekleriyle ölçülmeye çalışılan başa çıkma tarzlarının bu gruplarda nasıl değiştiğine bakılmış ve gruplar arasında anlamlı farklılıklar gözlenmiştir (Şahin ve Durak, 1995).

Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri bölüm ve gerçek doğum sırasına ilişkin bilgiler, araştırmacılar tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ile toplanmıştır.

İşlem

Ölçme araçları araştırmacılar tarafından sınıf ortamında uygulanmıştır. Bilgi toplama işlemi bitirildikten sonra elde edilen bilgiler uygun istatistiksel işlemleri bilgisayarla yapmak üzere hazır hale getirilmiştir.

Tablo 2. Gerçek Doğum Sırası ve Psikolojik Doğum Sırası Arasındaki İlişki

PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASI		BÇPDS	OÇPDS	KÇPDS	TÇPDS	TOPLAM
GERÇEK DOĞUM SIRASI	Büyük Çocuk	38 (%8.7)	20 (%4.6)	32 (%7.3)	28 (%6.4)	118 (%27.1)
	Ortanca Çocuk	38 (%8.7)	23 (%5.3)	31 (%7.1)	31 (%7.1)	123 (%28.2)
	Küçük Çocuk	27 (%6.2)	20 (%4.6)	48 (%11)	18 (%4.1)	113 (%25.9)
	Tek Çocuk	22 (%5)	14 (%3.2)	27 (%6.2)	19 (%4.4)	82 (%18.8)
	TOPLAM	125 (%28.7)	77 (%17.7)	138 (%31.7)	96 (%22)	436 (%100)

($\chi^2=11.132, p > .05$).

Bilgilerin analizi SPSS kullanılarak yapılmıştır. İstatistiksel analiz tekniği olarak Pearson korelasyon katsayısı, çoklu doğrusal regresyon analizi, ki-kare ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada yanıt aranan sorulara ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir:

(1) *Bireylerin gerçek doğum sıraları ile psikolojik doğum sıraları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?*

İlk olarak araştırmacının temel değişkenleri olan psikolojik doğum sırası ve stresle başa çıkma stratejilerine ilişkin betimsel bilgiler Tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1. Psikolojik Doğum Sırası ve Stresle Başa Çıkma Stratejilerine İlişkin Ortalamalar ve Standart Sapmalar

	X	Ss
BÇPDS	6.282	2.8761
OÇPDS	1.100	1.6228
KÇPDS	3.061	1.7122
TÇPDS	2.158	1.8974
KGY	14.607	3.34318
İY	8.747	2.7242
ÇY	10.082	3.8960
BEY	4.802	2.7547
SDA	7.954	2.1200

Bireylerin gerçek doğum sıraları ve psikolojik doğum sıraları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için ki-kare testi yapılmıştır. Bu amaçla önce bireylerin psikolojik doğum sıraları kategorik hale getirilmiştir. Yapılan ki-kare testine göre bireylerin gerçek doğum sıraları ve psikolojik doğum sıraları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Tablo 2).

(2) *Bireylerin psikolojik doğum sırası ile stresle başa çıkma stratejileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?*

Araştırmanın ikinci sorusunu yanıtlamak amacıyla yapılan Pearson Korelasyon Katsayısı sonuçları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Psikolojik Doğum Sırası ile Stresle Başa Çıkma Stratejileri Arasındaki İlişki

	KGY	İY	ÇY	BEY	SDA
BÇPDS	.39	.15	-.19	-.12	.25
	p<0.01	p<0.01	p<0.01	p<0.05	p<0.01
OÇPDS	-.13	-.16	.22	.13	-.14
	p<0.01	p<0.01	p<0.01	p<0.01	p<0.01
KÇPDS	-.33	-.25	.09	.14	.05
	p<0.01	p<0.01	p>0.05	p<0.01	p>0.05
TÇPDS	-.25	-.16	.27	.11	-.07
	p<0.01	p<0.01	p<0.01	p<0.05	p>0.05

BÇPDS Büyük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası *OÇPDS* Orta Çocuk Psikolojik Doğum Sırası *KÇPDS* Küçük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası *TÇPDS* Tek Çocuk Psikolojik Doğum Sırası *KGY* Kendine Güvenli Yaklaşım *İY* İyimser Yaklaşım *ÇY* Çaresiz Yaklaşım *BEY* Boyun Eğici Yaklaşım *SDA* Sosyal Destek Arama

Tablo 3'e göre Büyük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası (BÇPDS) ile KGY, İY ve SDA arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki görülürken, ÇY ve BEY ile negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Orta Çocuk Psikolojik Doğum Sırası (OÇPDS) ise KGY, İY ve SDA ile negatif ve anlamlı bir ilişki gösterirken, ÇY ve BEY ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki ortaya koymaktadır. Küçük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası (KÇPDS) ile KGY ve İY arasında negatif yönde, BEY ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki görülmektedir. Tek Çocuk Psikolojik Doğum Sırası (TÇPDS)'nin ise KGY ve İY ile negatif ve anlamlı, ÇY ve BEY ile pozitif ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır.

(3) *Psikolojik doğum sırası stresle başa çıkma stratejilerinin anlamlı bir yordayıcısı mıdır?*

Araştırmanın bu sorusunu yanıtlamak amacıyla Çoklu Doğrusal Regresyon analizinden yararlanılmıştır. Stresle başa çıkma stratejilerinin her birinin, psikolojik doğum sırası tarafından yordandığı yordanmadığını belir-

lemek için beş ayrı analiz yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Psikolojik Doğum Sırasının Stresle Başa Çıkma Stratejilerini Yordamasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	Değişken	B	Beta	t	P	R	R ²
KGY	BÇPDS	.40	.35	8.29	.000	.54	.29
	OÇPDS	-.23	-.12	-2.69	.008		
	KÇPDS	-.67	-.34	-8.35	.000		
	TÇPDS	-.21	-.12	-2.78	.006		
	Sabit	14.85	-	30.96	.000		
İY	BÇPDS	.10	.11	2.35	.019	.36	.13
	OÇPDS	-.30	-.18	-3.75	.000		
	KÇPDS	-.44	-.28	-6.08	.000		
	TÇPDS	-.11	-.08	-1.57	.117		
	Sabit	10.02	-	23.06	.000		
ÇY	BÇPDS	-.16	-.12	-2.55	.011	.35	.12
	OÇPDS	.41	.12	3.58	.000		
	KÇPDS	.25	.10	2.40	.017		
	TÇPDS	.39	.19	3.94	.000		
	Sabit	9.03	-	14.48	.000		
BEY	BÇPDS	-.08	-.09	-1.92	.056	.24	.06
	OÇPDS	.22	.13	2.61	.009		
	KÇPDS	.25	.16	3.43	.001		
	TÇPDS	.07	.05	1.00	.318		
	Sabit	4.18	-	9.14	.000		
SDA	BÇPDS	.18	.24	4.98	.000	.27	.08
	OÇPDS	-.16	-.12	-2.41	.016		
	KÇPDS	.03	.06	.57	.569		
	TÇPDS	.03	.02	.52	.606		
	Sabit	6.86	-	19.70	.000		

Tablo 4'de görüldüğü gibi PDS ile KGY anlamlı bir ilişki vermektedir ($R=.54$, $R^2=.29$, $p<.01$). BÇPDS, OÇPDS, KÇPDS ve TÇPDS birlikte KGY'daki toplam varyansın %29'unu açıklamaktadır [$F(4,431)= 44.72$, $p<.000$]. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde, tüm PDS değişkenlerinin KGY'nin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Aynı şekilde PDS, İY ile de anlamlı bir ilişki ortaya koymakta ($R=.36$, $R^2=.13$, $p<.01$) ve İY toplam varyansının %13'ü PDS ile açıklanmaktadır [$F(4,431)= 15.68$, $p<.000$]. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları TÇPDS'nin İY üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir ($t=-1.57$, $p>.117$). PDS ile ÇY arasındaki ilişki de anlamlı olup ($R=.35$, $R^2=.12$, $p<.01$), ÇY toplam varyansının %12'sini açıklamaktadır [$F(4,431)= 14.92$, $p<.000$]. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçlarına bakıldığında tüm PDS değişkenlerinin

ÇY'nin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. PDS, BEY ile de anlamlı bir ilişki vermektedir ($R=.24$, $R^2=.06$, $p<.01$). BEY toplam varyansının %6'sı PDS ile açıklanmaktadır [$F(4,431)= 6.32$, $p<.000$]. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları sadece OÇPDS ($t=2.61$, $p<.009$) ve KÇPDS'nin ($t=3.43$, $p<.001$) BEY'in anlamlı bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Son olarak PDS ile SDA arasında da anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir ($R=.27$, $R^2=.08$, $p<.01$). PDS, SDA toplam varyansının %8'ini açıklamaktadır [$F(4,431)= 8.74$, $p<.000$]. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları BÇPDS ($t=4.98$, $p<.000$) ve OÇPDS'nin ($t=-2.41$, $p<.016$) BEY'in anlamlı bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir.

(4) *Bireylerin gerçek doğum sırasına göre stresle başa çıkma stratejileri anlamlı fark göstermekte midir?*

Araştırmanın dördüncü sorusunu yanıtlamak amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Gerçek Doğum Sırasına Göre Stresle Başa Çıkma Stratejilerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

		N	X	Ss	F
KGY	Büyük Çocuk	118	14.661	3.7077	.865
	Ortanca Çocuk	123	14.569	3.3414	
	Küçük Çocuk	113	14.274	3.3172	
	Tek Çocuk	82	15.048	2.7884	
İY	Büyük Çocuk	118	8.627	2.8757	2.45
	Ortanca Çocuk	123	8.764	2.4730	
	Küçük Çocuk	113	8.371	2.8666	
	Tek Çocuk	82	9.414	2.5817	
ÇY	Büyük Çocuk	118	10.169	4.4478	.052
	Ortanca Çocuk	123	10.113	3.8137	
	Küçük Çocuk	113	9.973	3.5367	
	Tek Çocuk	82	10.061	3.7030	
BEY	Büyük Çocuk	118	10.169	10.113	.517
	Ortanca Çocuk	123	9.973	10.061	
	Küçük Çocuk	113	10.169	10.113	
	Tek Çocuk	82	9.973	10.061	
SDA	Büyük Çocuk	118	8.033	2.3495	.162
	Ortanca Çocuk	123	8.000	2.0040	
	Küçük Çocuk	113	7.867	2.0938	
	Tek Çocuk	82	7.890	2.0062	

Tablo 5'de görüldüğü gibi bireylerin stresle başa çıkma stratejileri gerçek doğum sırasına göre anlamlı fark göstermemektedir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada psikolojik doğum sırasının bireylerin stresle başa çıkma stratejilerinin anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığı araştırılmıştır. İlk olarak bireylerin gerçek doğum sıraları ile psikolojik doğum sıraları arasında anlamlı ilişki olup olmadığı araştırılmış ve ki-kare testi sonuçlarına göre anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Araştırmanın bu bulgusu Adler'in "psikolojik doğum sırası ve gerçek doğum sırasının aynı şey olmadığı" görüşüyle uyum göstermektedir (Campbell, White ve Stewart, 1991). Aynı zamanda Lohman, Lohman ve Christensen (1985)'in bulgularıyla tutarlılık taşımaktadır.

Psikolojik doğum sırası ile stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Katsayısı yardımıyla incelenmiştir. Buna göre "Büyük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası" ile "Kendine Güvenli Yaklaşım", "İyimser Yaklaşım" ve "Sosyal Destek Arama" arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki görülürken, "Çaresiz Yaklaşım" ve "Boyun Eğici Yaklaşım" ile negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Büyük çocuk psikolojik doğum sırası, kardeşler arasında en güçlü, etkili ve söz sahibi olan çocuğa işaret eder. Benlik saygısı kendisinden sonra dünyaya gelen kardeşlerine göre daha yüksek olup, ailenin sorumluluk sahibi ve lider çocuğu olarak görülür (Campbell, White ve Stewart, 1991; Gfroerer, Gfroerer, Curlette, White ve Kern, 2003; Stewart, 2004). Bu özellikler stres oluşturan bir durum karşısında, olayları pasif bir kabulleniş içine girmekten veya kendini olaylar içinde sıkışmış hissetmekten daha çok, sorunların üstesinden gelmeye yönelik aktif tepkiler geliştirmesine ve benlik saygısının yüksekliğinin de aracılığıyla sosyal destek arayışı içine rahatlıkla girebilmelerine yol açabilir.

“Ortanca Çocuk Psikolojik Doğum Sırası” ise “Kendine Güvenli Yaklaşım”, “İyimser Yaklaşım” ve “Sosyal Destek Arama” ile negatif ve anlamlı bir ilişki gösterirken, “Çaresiz Yaklaşım” ve “Boyun Eğici Yaklaşım” ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki ortaya koymaktadır. Ortanca çocuk psikolojik doğum sırası, yaşamı kendisinden büyük kardeşine karşı bir yarış olarak gören çocuğa aittir. Ezilmişlik ve diğer kardeşlerle yarışma bunlara ait özelliklerdir. Ebeveynlerini daha az destekleyici olarak algılayan ortanca çocuklar, geleceğe yönelik olumsuz beklentiler içindedirler (Campbell, White ve Stewart, 1991; White, Campbell, Stewart ve Pilkington, 1997). Kardeşleri arasında ezildiğini ve itildiğini düşünen bu çocuğun, yetişkin yaşam sorunları karşısında kendisini güçsüz, çaresiz ve güvensiz hissetmesi ve olayların olumsuz yönlerini görmesi, çocukluk döneminde aldığı eğitim ve aile içi ilişkilerle açıklanabilir.

“Küçük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası” ile “Kendine Güvenli Yaklaşım” ve “İyimser Yaklaşım” arasında negatif yönde, “Boyun Eğici Yaklaşım” ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki görülmektedir. Ailede son doğan çocuklar şımartılır, üzerlerine düşülür. Kendinden önce dünyaya gelen kardeşlerinin ışığında anlam bulmaya çalışan küçük çocuk, cesaretsiz ve tembel olarak düşünülür. Diğerlerine bağımlı olarak görülen son-doğanlar aynı zamanda dıştan denetimlidir (Campbell, White ve Stewart, 1991; Lester, Eleftheriou ve Peterson, 1992; Stewart, 2004). Küçük çocuk psikolojik doğum sırasına ait bu özellikler, bireyin stres oluşturan durumlar karşısında kendisini güçsüz hissedip, mücadeleden vazgeçmesine ve olanları pasif bir biçimde kabullenmesine yol açabilir.

“Tek Çocuk Psikolojik Doğum Sırası”nın ise “Kendine Güvenli Yaklaşım” ve “İyimser Yaklaşım” ile negatif ve anlamlı, “Çaresiz Yaklaşım” ile pozitif ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Şımartılmış, dikkatin merkezinde olmaktan hoşlanan, ebeveynlerin kaygısı nedeniyle kendine güvensiz olarak tanımlanan

(Campbell, White ve Stewart, 1991; Lester, Eleftheriou ve Peterson, 1992; Stewart, 2004) tek çocuk psikolojik doğum sırasına sahip bireyler için çoğunlukla ebeveynleri harekete geçip, sorumluluklarını üstlenmekte ve kararlar almaktadırlar. Bu durum çocuğun, yetişkin yaşamda karşılaştığı sıkıntılarda direnme ve mücadele etme gücünü kendisinde bulmayıp, olanları kabullenmesine sebep olabilir.

Araştırmada psikolojik doğum sırasının stresle başa çıkma stratejilerinin anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığı da araştırılmıştır. Bu amaçla Çoklu Doğrusal Regresyon analizinden yararlanılmıştır. Buna göre tüm psikolojik doğum sırası değişkenleri stresle başa çıkma stratejilerinin anlamlı bir yordayıcısı olarak görülmektedir. Ancak regresyon analizi sonuçlarının etki büyüklükleri dikkate alındığında, psikolojik doğum sırasının stresle başa çıkma stratejilerini yordama gücünün farklılık gösterdiği ortadadır. Psikolojik doğum sırasının “Kendine Güvenli Yaklaşım”ı yordamada etki büyüklüğü değeri 0.40’dır. En yüksek değer olarak bu bulunurken, diğer stratejileri yordamada daha düşük olduğu görülmektedir. “İyimser Yaklaşım” için 0.14, “Çaresiz Yaklaşım” için 0.13, “Sosyal Destek Arama” için 0.08 ve “Boyun Eğici Yaklaşım” için ise etki büyüklüğü değeri 0.06’dır. “Kendine Güvenli Yaklaşım” alt ölçeği için en büyük katkıyı “Büyük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası” ve “Küçük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası” yaparken, diğerlerinin daha düşük katkı sağladıkları görülmektedir. “Büyük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası” dışındaki diğer pozisyonların Beta değerinin negatif olması, aralarındaki ilişkinin ters yönlü olduğunu göstermektedir. Yani sözü edilen psikolojik doğum sırası puanları arttıkça, bireylerin stres karşısında “kendine güvenli” yaklaşımları azalmaktadır. Bu sonuçlar, ebeveynlerin çocuklarına güvenmesinin, sorumluluk üstlenmelerine ve özerk davranmalarına izin vermesinin sorunlar ve güçlükler karşısında çaresiz hissetmekten çok aktif bir direniş içine girmelerine yardımcı olduğunu, aksi yaklaşımlarda ise pasif, çaresiz, sorunlar karşı-

sında boyun eğen tepkiler göstermelerine neden olduğunu desteklemektedir. Benzer açıklamalar diğer başa çıkma stratejileri için de geçerlidir. Bu araştırmada etki büyüklüğü değerleri düşük de olsa anlamlı sonuçlar elde edilmiş ve “Çaresiz Yaklaşım”la “Büyük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası” negatif yönde, diğerleri pozitif yönde ilişki ortaya koymuşlardır. “Boyun Eğici Yaklaşım”la da “Tek Çocuk Psikolojik Doğum Sırası” anlamlı ilişki göstermezken, diğerleri “Çaresiz Yaklaşım”la benzer ilişki göstermişlerdir. “İyimser Yaklaşım”la da “Büyük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası” pozitif yönde, “Ortanca ve Küçük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası” negatif yönde ilişki ortaya koymuştur. “Sosyal Destek Arama”nın ise “Büyük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası” ile pozitif, “Ortanca Çocuk Psikolojik Doğum Sırası” ile negatif yönde ilişkisi bulunmuştur. Bu sonuçlar da göstermektedir ki bireyin aile içindeki konumunu ve aile ilişkilerini algılayışı, stresle başa çıkma stratejilerinden “kendine güvenli yaklaşım”ı belirlemede önemli bir rol oynarken, diğer başa çıkma stratejilerinde düşük bir etki göstermektedir.

Bu açıklamalara dayalı olarak bazı önerilerde bulunulabilir: Psikolojik danışma uygulamalarında, danışanı ve sorununu anlamada, onun aile ilişkilerini algılayış şeklini bilmek önemlidir. Psikolojik doğum sırası, danışanın aile içinde kendini algılayışı ve kendini konumlandığı yer hakkında bilgi vermektedir. Bu bilginin, müdahaleyi ve izlenecek stratejiyi belirlemede danışmanlara yardımcı olacağı düşünülmektedir. Özellikle ortanca çocuk ve küçük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olanlar, kendilerini diğer kardeşlerine göre daha yetersiz, eksik ve beceriksiz gördüklerinden sorunlar karşısında da benzer tutum ve davranışlar içinde bulunabilirler. Bu araştırmanın sonuçlarında da görüldüğü gibi çaresizlik ve boyun eğicilik ön plandadır. Benzer şekilde tek çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olanların da ebeveynlerinin kaygıları nedeniyle özerk olmakta veya sorumluluk üstlenmekte güçlükleri vardır. Bu özellikler, bireylerin stres karşısında işlevsel

olmayan başa çıkma yollarına başvurmasına neden olabileceğinden, stresle baş etmede olumlu etkisi olduğu düşünülen iletişim, atılganlık, sorumluluk, öz-güven geliştirme gibi eğitimlerle danışanlara destek olunabilir. Ayrıca, ebeveynlerle yapılacak görüşmelerde de psikolojik doğum sırasının bilinmesi önemli görülmektedir. Aile ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi yoluyla aile üyeleri arasında sağlıklı ilişkiler geliştirilmesine yönelik gösterilen çabaların, daha uyumlu ve sağlıklı başa çıkma yollarının geliştirilmesine de yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Adler, bireyi tanımada ve anlamada psikolojik doğum sırasının gerçek doğum sırasından daha önemli olduğu ve her ikisinin aynı şey olmadığını belirtmektedir (Campbell, White ve Stewart, 1991). Gerçek doğum sırası bilgisine ulaşmak daha kolay olmakla beraber, bireyin ailesinde kendini konumlandığı yer değişme gösterebilmekte, ebeveynlerin ve kardeşlerin tutum ve yaklaşımlarına göre farklı olabilmektedir. Bu araştırmada da bireylerin kullandıkları stresle başa çıkma stratejileri gerçek doğum sırasına göre anlamlı fark göstermemekle beraber, psikolojik doğum sırası ve stresle başa çıkma stratejileri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu bulgu Adler’in belirttiği gibi psikolojik doğum sırası ve gerçek doğum sırasının farklılaştığını göstermektedir. Özellikle hem kız hem erkek çocukların olduğu ailelerde, erkek çocuk küçük bile olsa, ebeveynleri tarafından büyük çocuk muamelesi görmekte, diğerlerine göre daha söz sahibi ve etkili bireyler olarak yetiştirilmektedirler. Benzer şekilde ailede engelli çocuğun olduğu durumlarda, ebeveynlerin diğer çocuklara yaklaşımları gerçek doğum sıralarından farklı olabilmektedir. Ya da bazı ailelerde ebeveynlerden birinin yoksunluğu durumunda çocuklardan biri ebeveyn rolleri üstlenmek zorunda kalmakta, bu da psikolojik doğum sırasını gerçek doğum sırasından farklı kılmaktadır. İşlevsel olmayan ailelerde de alt sistemler arasındaki sınırların belirsizleştiği ve alt sistemlerin rollerinin birbirine karıştığı durumlarda da çocuklar

kendilerini gerçek doğum sıralarından farklı konumlandırmaktadırlar. Bu ve benzeri durumlar psikolojik doğum sırasını bilmenin önemini ortaya koymaktadır. Ancak ülkemizde psikolojik doğum sırasıyla ilgili yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Stresle başa çıkma ve psikolojik doğum sırası arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya ise ülkemizde ulaşamamıştır. Bu yönüyle diğer stresle başa çıkma araştırmalarından farklılık göstermekte ve aile atmosferinin önemini başka bir açıdan ortaya koymaktadır.

Araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırmanın örneklemini üniversite öğrencilerinin oluşturuyor olması, genellemelerin diğer gruplara dikkatle yapılmasını gerektirmektedir. Bu araştırmanın sonuçlarının tekrarlanabilirliğini test edebilmek için, farklı öğrenim düzeylerine sahip veya farklı meslek gruplarındaki bireylerle yapılacak çalışmalara ihtiyaç vardır. Ayrıca, bu çalışmada psikolojik doğum sırası bağımsız değişken olarak analize alınmasına rağmen, psikolojik doğum sırasını etkileyen örtük değişkenlerden söz edilebilir. Bu sebeple, gelecekteki araştırmalarda psikolojik doğum sırası ve stresle başa çıkma arasındaki ilişkide aracı rolü üstlenebileceği düşünülen benlik saygısı, sosyal beceri, öz-güven gibi değişkenlerin de ele alınmasının anlamlı olacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak, psikolojik doğum sırasının bireyin stresle başa çıkma stratejilerini yordamada önemli bir rol oynadığı görülmektedir.

KAYNAKLAR

Akbağ, M. (2000). Stresle başa çıkma tarzlarının üniversite öğrencilerinde olumsuz otomatik düşünceler, transaksyonel analiz, ego durumları ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Akgün, S. (2004). The effects of situation and learned resourcefulness on coping responses. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 32(5), 441-448.

Aydın, A. S. (2003). Ergenlerde stresle başa çıkma tarzları ile cinsiyet ve cinsiyet rolleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aysan, F. (1988). Lise öğrencilerinin stres yaşantılarında kullandıkları başa çıkma stratejilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Burns, L. R. ve D’Zurilla, T. J. (1999). Individual differences in perceived information-processing styles in stress and coping situation: Development and validation of the perceived modes of processing inventory. *Cognitive Therapy and Research*, 23(4), 345-371.

Campbell, L., White, J. ve Stewart, A. (1991). The relationship of psychological birth order to actual birth order. *Individual Psychology*, 47, 380-391.

Compas, B. E., Forsythe, C. J. ve Wagner, B. M. (1988). Consistency and variability in causal attributions and coping with stress. *Cognitive Therapy and Research*, 12(3), 305-320.

Çiftçi, M. P. (2002). Bir grup lise öğrencisinin stresle başa çıkma yolları ile strese karşı dayanıklılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Epli-Koç, H. (2006). Üniversite öğrencilerinin utangaçlık düzeylerine göre stresle başa çıkma stratejilerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Ercan, Ö. (2002). İlköğretim okulu öğrencilerinin aile özellikleri, öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri ve stresle başa çıkma yolları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Fleishman, J. A. (1984). Personality characteristics and coping patterns. *Journal of Health and Social Behavior*, 25, 22-244.

Fleming, R., Baum, A. ve Singer, J. E. (1984). Toward an integrative approach to the study of stress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(4), 1984, 939-949.

Folkman, S. ve Lazarus, R. S. (1980). An analysis of coping in a middle aged community sample. *Journal of Health and Social Behavior*, 21, 219-239.

Gfroerer, K. P., Gfroerer, C. A., Curlette, W. L., White, J. ve Kern, R. M. (2003). Psychological birth order and the BASIS-A inventory. *Journal of Individual Psychology*, 59(1), 31-41.

Greenberg, S. F. (1984). *Stress and the teaching profession*. London: Paul H. Brookes Publishing Co.

Hahn, S. E. (2000). The effects of locus of control on daily exposure, coping and reactivity to work interpersonal stressors: A diary study. *Personality and Individual Differences*, 29(4), 729-748.

Holahan, C. J. ve Moos, R. (1987). Personal and contextual determinants of coping strategies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 946-955.

Kalkan, M. (2005). White-Campbell psikolojik doğum sırası envanterinin geçerlik ve güvenilirliği. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji*, 13(3), 169-174.

Köknel, Ö. (1998). *Zorlanan insan*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Lawson, D. M., ve Brossart, D. F. (2004). The association between current intergenerational family relationships and sibling structure. *Journal of Counseling and Development*, 82, 472-482.

Lazarus, R. S. ve Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer Publishing Company, Inc.

Lester, D., Eleftheriou, L. ve Peterson, C. A. (1992). Birth order and psychological health: a sex differences. *Personality and Individual Differences*, 13(3), 379-380.

Lohman, J. F., Lohman, T. G. ve Christensen, O. (1985). Psychological position and perceived sibling differences. *Individual Psychology*, 41(3), 313-327.

Manaster, G.J. (1977). Birth order: an overview, *Journal of Individual Psychology*, 33(1), 3-8.

Matthias, J. ve Ralf, S. (1989). Anxiety and self-concept as antecedents of stress and coping: a longitudinal study with German and Turkish adolescents. *Personality and Individual Differences*, 10(7), 785-792.

Melillo, D. (1983). Birth order, perceived birth order, and family position of academic women. *Journal of Individual Psychology*, 39, 57-62.

Odacı, H. ve Kalkan, M. (2004). Çeşitli stresle başa çıkma teknikleri öğretiminin üniversite öğrencilerinin stresle başa çıkma düzeyleri üzerindeki etkisi, *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji*, 12(2), 125-131.

Özer, İ. (2001). Ergenlerin stres yaşantılarında kullandıkları başa çıkma stratejilerinin benlik imajı ile ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Parkes, K. R. (1986). Coping in stressful episodes: The role of individual differences, environmental factors, and situational characteristics. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1277-1292.

Peter, H. M., Alexander, W. J., ve Bruce, H. (1995). Police stress and well-being: integrating personality, coping and daily work experiences. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 68(2), 133-156.

Shulman, B. H. ve Mosak, H. H. (1977). Birth order and ordinal position: two adlerian views. *Journal of Individual Psychology*, 33, 114-121.

Stewart, A. E ve Campbell, L. F. (1998). Validity and reliability of the White-Campbell psychological birth order inventory. *Journal of Individual Psychology*, 54(1), 42-60.

Stewart, A. E., Stewart, E. A. ve Campbell, L. F. (2001). The relationship of psychological birth order to the family atmosphere and to personality. *Journal of Individual Psychology*, 57(4), 363-387.

Stewart, A. E. (2004). Can knowledge of client birth order bias clinical judgment? *Journal of Counseling and Development*, 82(2), 167-176.

Şahin, N. (1994). *Stresle başa çıkma olumlu bir yaklaşım*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Şahin, N. H. ve Durak, A. (1995). Üniversite öğrencileri için bir stresle başa çıkma tarzı ölçeği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10 (34), 56-73.

Türküm, A. S. (2001). Stresle başa çıkma biçimi, iyimserlik, bilişsel çarpıtma düzeyleri ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiler: üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 1-16.

Türküm, A. S. (2007). Differential effects between group counselling and group guidance in conducting a 'coping with stress training program' for Turkish university students. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 29, 69-81.

White, J., Campbell, L., Stewart, A., Davies, M. ve Pilkington, L. (1997). The relationship of psychological birth order to career interests. *Individual Psychology*, 53, 89-104.

DO PSYCHOLOGICAL BIRTH ORDERS PREDICT INDIVIDUALS' STRESS COPING STRATEGIES?

Melek Kalkan*

Hatice Epli Koç**

INTRODUCTION

The importance of birth order on personality development was identified by Alfred Adler. Birth order is a location in a family and refers to the four basic positions. These positions are named as the oldest, middle, youngest and only. Each position has tasks and the adult traits, life style, and other dynamics reflecting how these tasks are answered in childhood (Shulman & Mosak, 1977; Campbell, White & Stewart, 1991).

Adler emphasized that it is not the actual birth order, but the child's interpretation of his or her perceived position in the family which is the most important factor. This perceived position is the psychological birth order. The psychological position of the person, rather than the actual position, is the important factor in the personality development (Campbell, White & Stewart, 1991).

Most of the researches involve the use of actual birth order instead of psychological birth order for understanding his or her lifestyle and personality processes (White, Campbell, Stewart, Davies & Pilkington, 1997). However, White, Campbell and Stewart (1995) found significant relationships between lifestyle themes and psychological birth order. Besides lifestyle characteristics, each child in different birth order positions may create different behaviors, strategies and thought patterns in his or her family (Sullivan & Schwebel, 1996).

Within this framework, the aim of this study is to examine how far coping styles with stress is affected by psychological birth order. The research question in this study is: Is psychological birth order significant in predicting coping styles with stress?

METHOD

Participants

The sample of the study consisted of 436 (208 females and 228 males) university students from Ondokuz Mayıs University. The mean age for female participants was 19.88 (SD=1.65), for male participants was 20.31 (SD=2.12).

Materials

Two instruments, namely White-Campbell Psychological Birth Order Inventory and Coping Styles with Stress Scale were used in the present study.

White-Campbell Psychological Birth Order Inventory (PBOI) was developed by Campbell, White and Stewart (1991), and adapted to the Turkish population by Kalkan (2005). The PBOI consists of four factors representing the oldest, middle, youngest, and only psychological birth order categories. The construct validity of the PBOI was investigated through factor analysis. In the analysis of that investigation, it was observed that four factors, accounting for 49.85%

* Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü PDR Anabilim Dalı

** Araş. Gör. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü PDR Anabilim Dalı

of the total variance for women, and accounting for 50.27% of the total variance for men. The test-retest reliabilities and internal consistency reliabilities are sufficient.

Coping Styles with Stress Scale was developed by Folkman ve Lazarus (1980) and adapted to the Turkish population by Şahin ve Durak (1995). The scale contains 30 items. The construct validity of the scale was investigated through factor analysis. In the analysis of that investigation, it was observed that five factors: Self-confidence approach (SCA), Optimistic approach (OA), Helplessness approach (HA), Submissiveness approach (SA), Social support approach (SSA). The concurrent validity and internal consistency reliability are sufficient.

Data Analysis

The participants were randomly selected from Ondokuz Mayıs University. The questionnaires were distributed to students in their class period. It took approximately 20 minutes to complete the questionnaires.

In data analysis, Pearson correlation coefficients, multiple linear regression analysis, chi-square, and one-way anova were applied by using the SPSS program and $p < 0.05$ was accepted as a reference point to be statistically significant.

RESULTS

Data were initially analyzed by computing chi-square test. The results of this analysis showed that the actual birth order was not significantly correlated with psychological birth order ($\chi^2 = 11.132, p > .05$).

Pearson Moment Correlations were used to examine the relationship between psychological birth order and coping styles with stress of individuals. The results of this analysis showed that the PBOI First Scale was significantly correlated with SCA subscale ($r = .39,$

$p < .01$), OA subscale ($r = .15, p < .01$), HA subscale ($r = .19, p < .01$), SA subscale ($r = -.12, p < .05$), and SSA subscale ($r = .25, p < .01$). The PBOI Middle Scale was negatively correlated with the SCA subscale ($r = -.13, p < .01$), OA subscale ($r = -.16, p < .01$), and SSA subscale ($r = -.14, p < .01$). The PBOI Middle Scale was positively correlated with the HA subscale ($r = .22, p < .01$) and SA subscale ($r = .13, p < .01$). The PBOI Young Scale scores were significantly correlated with SCA subscale ($r = .33, p < .01$), OA subscale ($r = -.25, p < .01$), and SA subscale ($r = .14, p < .01$). HA subscale ($r = .09, p > .05$) and SSA subscale ($r = .05, p > .05$) were not significantly correlated with the PBOI Young Scale. The PBOI Only Scale was significantly correlated with SCA subscale ($r = -.25, p < .01$), OA subscale ($r = -.16, p < .01$), HA subscale ($r = .27, p < .01$), and SA subscale ($r = .11, p < .05$). The PBOI Only Scale was not significantly correlated with SSA subscale ($r = -.07, p > .05$).

Multiple linear regression was applied to examine the amount of variance in coping styles with stress which could be accounted for by the psychological birth order. Results of the multiple regression analysis indicated that 29% of the variance in SCA was accounted for by scores on first, middle, young and only child scales. For OA, the scales for first, middle and young child were accounted for 13% of total variance. First, middle, young and only child scores were significantly related to HA, accounting for 12% of the variance. For SA, the scales for middle and young child accounted for 6% of total variance. First and middle child scores were significantly related to SSA, accounting for 8% of the variance.

Finally, the results of one-way anova show that individuals' stress coping strategies were not differ to their actual birth order.

DISCUSSION

In this study, the relationship between psychological birth order and coping styles with stress was examined. The results of correlation analysis clearly indicated that psychological birth order was significantly related to coping styles with stress.

The results revealed that while the scores of psychologically first child increased, HA and SA decreased. In addition, the results indicated that psychologically first child scores were positively related to SCA, OA and SSA. The results demonstrated that psychologically middle child scores were positively related to HA and SA, and they were negatively correlated to SCA, OA and SSA. The psychologically young child scores were significantly correlated with SCA, OA and SA. HA and SSA were not significantly correlated with the psychologically young child scores. The results revealed that while the scores of psychologically only child increased, SCA and OA decreased. HA and SA were positively related to psychologically only child scores. In the analysis no statistically significant relationship was found between psychologically only child scores and SSA.

The results of the multiple linear regression analysis revealed that psychological birth order was a predictor of coping styles with stress. The psychological birth order positions were particularly effective in accounting for variation in SCA, OA, HA, SA and SSA. The results revealed that all the psychological birth order scales were the most influential ones. These results clarified that the knowledge of a person's position in the family might play a central role in the development of their coping styles with stress.

In the light of the results of this study, some suggestions can be given for psychological counseling practice or therapeutic situation. The client's own perceptions about her/his family and her/his sibling

interactions might be important to fully understand the individual (Gfroerer, Gfroerer, Curlette, White & Kern, 2003). Therefore, psychological counselors can use these findings to understand coping styles with stress of individuals. This information can help the counselor to understand and identify the clients' feelings and perceptions.

However, this study has some limitations. First, the present study was conducted in university students' sample. Thus, generalizations should be made with caution. The results of this study need to be replicated with various samples, in order to test these initial outcomes. If studies produce similar findings, then implications could be pursued to provide guides for therapists, counselors, parents, and the individuals themselves. Consequently, despite the limitations, the study provides information related to the variables that influence coping styles with stress.